

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
בס"ד, כ"ג אייר התשפ"ו

חולין י' – דיני משקים מגולים, סכין שנמצאה פגומה והמקור לדין חזקה

שאלות:

1. צפניה השאיר כוס יין בלי השגחה לפחות מדקה, מותר לשתות ממנה?

דיני משקים מגולים

בהמשך לסוגיה שראינו שסכנה חמורה מאיסור, הגמרא מביאה משנה ממסכת תרומות שאומרת שיש שלושה משקים שאסור לשתות אותם אם הם עמדו מגולים: מים, יין וחלב. כי יש חשש שנחש שתה מהם והטיל בהם ארס. הגמרא שואלת כמה זמן המשקאות האלה צריכים להישאר פתוחים כדי שיהיו אסורים? המשנה אומרת שהזמן הזה הוא כמו משך הזמן שלוקח לנחש לצאת ממקום קרוב, לשתות ולחזור לחור שלו בלי שישימו לב אליו.

רבי יצחק בריה דרב יהודה מסביר שמקום קרוב נחשב אפילו המקום שנמצא מתחת לידית ("אוזן") של הכלי.

2. עמי שחט שלוש בהמות בלי להראות את הסכין לחכם העיר, האם זה אומר שהמקום לא כשר?

שחיטה בסכין שנמצאה פגומה

הגמרא מביאה מחלוקת במקרה שאדם בדק את הסכין לפני השחיטה, שחט, ולא בדק את הסכין אחרי השחיטה ואחר כך מצא שהסכין פגומה.

○ **רב הונא אומר:** אפילו אם שבר עצמות עם הסכין אחרי השחיטה, ולכאורה יש סיכוי שהם פגמו בסכין השחיטה פסולה. כי אנחנו חוששים שהסכין נפגמה כבר בעור של הבהמה בתחילת החיתוך, ואז היא קרעה את הסימנים (הקנה והוושט) במקום לשחוט אותם (כתוב וזבחת וזה לא קריעה). **ורב הונא** הולך לשיטתו, שאם יש רעותא בשחיטה, מעמידים על חזקת האיסור שהייתה מחיים.

○ **רב חסדא אומר:** השחיטה כשרה. כי אנחנו תולים שהסכין נפגמה בעצמות ששבר אחרי השחיטה שזה דבר קשיח שבוודאי פוגם, ולא בעור שספק אם הוא פוגם. הוודאות של העצם גוברת על הספק של העור.

רבא הקשה על **רב חסדא** מדין טבילה: אדם שטבל ואחר כך מצא על הגוף שלו דבר חוצץ – הטבילה לא נחשבת לו, אפילו אם הוא התעסק באותו סוג של חומר חוצץ כל היום אחרי הטבילה. רואים שספק מוציא מידי ודאי! הגמרא מתרצת שיש הבדל: בטבילה האדם נמצא ב"חזקת טומאה" מההתחלה ונעמיד אותו על חזקתו, והריעותא בטבילה שלו עצמו משאירה אותו טמא, אבל הפגם היה בסכין ולא בבהמה עצמה ולכן הספק שהעור פגם את הסכין, לא יוציא מידי וודאי שכנראה העצמות פגמו בסכין.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

הגמרא מביאה עוד קושיא על **רב חסדא** מבריייתא, שגם מביאה דוגמה של ספק וגם אומרת ש"כל ספק בשחיטה – פסול". אבל גם כאן הגמרא מתרצת שבבריייתא מדובר על מקרים שבהם הפגם (הריעותא) קרה בבהמה עצמה (כמו ספק שהייה או ספק דרסה), אבל במקרה שלנו הפגם נמצא בסכין הפגומה לכן יש מקום להקל.

הגמרא מסכמת להלכה: שאם השוחט לא שבר עצם אחרי השחיטה – הלכה **כרב הונא** והבהמה פסולה. אבל אם הוא שבר עצם אחרי השחיטה, הלכה **כרב חסדא** והבהמה כשרה. הגמרא מדייקת ש**רב חסדא** חולק גם אם לא שבר עצמות אחרי השחיטה, ומסבירה שבמקרה הזה הוא תולה שהסכין נפגמה לאחר שחיטה בעצם המפרקת, ולכן הבהמה שנשחטה כשרה.

הגמרא מביאה מעשה ש**רב יוסף** הטריף שלוש עשרה בהמות בגלל שנמצאה פגימה בסכין אחרי השחיטה של כולן. והגמרא מנסה להבין האם זה כדעת **רב הונא** או כדעת **רב חסדא**: לפי **רב הונא** זה מובן, כי חוששים שהסכין נפגמה כבר בעור של הבהמה הראשונה. אבל הגמרא מסבירה שאפילו לדעת **רב חסדא** כולן פסולות חוץ מהראשונה, כי ברגע שיש ספק ואי אפשר לדעת באיזו בהמה בדיוק נפגמה הסכין, אולי היא נפגמה במפרקת של הראשונה ואנחנו לא יכולים להכשיר את השאר.

והגמרא מביאה אפשרות נוספת לומר שזה לכאורה דווקא **כרב הונא**, משום שלדעת **רב חסדא** המפרקת לא דומה לחיתוך עצמות, כי הפגיעה בה היא בעדינות יחסית, ולכן היא דומה יותר לעור. וממילא אם תלינו בבהמה הראשונה במפרקת, באותה מידה אפשר לתלות באחרונה ולכן אם **רב יוסף** פסל שלוש עשרה בהמות זה כנראה כדעת **רב הונא**.

רב אחא בנו של רבא אמר לרב אשי, שרב כהנא מחייב לבדוק את כשרות הסכין בין כל בהמה לבהמה.

ושבו הגמרא מבררת לאיזה שיטה מתאים הדין הזה. האם זה לשיטת **רב הונא** בשביל לפסול את הבהמה הראשונה אם הסכין תימצא פגומה (וסימן שנפגמה בעור שלה). או אולי הדין הזה הוא כשיטת **רב חסדא**, ונועד להכשיר את הבהמה הבאה, כי אם היא תמצא פגומה (כנראה זה מהמפרקת) אבל הבהמה הראשונה ודאי כשרה. (רש"י מסביר שזה דיון תיאורטי בשביל לומר שאפשר להעמיד **כרב חסדא**, אבל **רב כהנא** עצמו בודאי פוסק **כרב הונא** במקרה הזה כמו שהגמרא פסקה לעיל).

הגמרא שואלת על הדין של **רב כהנא** אם צריך לבדוק בין בהמה לבהמה אז צריך גם להראות את הסכין לחכם העיר. אבל הגמרא עונה, ש**רבי יוחנן אמר** שבדיקת חכם העיר היא צורך פעם אחת בהתחלה והיא לא צורך כשרותי, אלא רק צורך לכבד את חכם העיר.

3. גמליאל ידוע ככהן אפשר לסמוך על זה ולהעלות אותו לתורה ראשון?

המקור מהתורה לדין חזקה ("אוקי מילתא אחזקיה")

הגמרא שואלת מאיפה לומדים בתורה את הכלל שצריך להעמיד דבר על החזקה שלו ("אוקי מילתא אחזקיה") על מנת לאסור ולהתיר?

רבי שמואל בר נחמני אמר בשם **רבי יונתן** שזה נלמד מהפסוק על צרעת הבתים: "וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת אֶל פֶּתַח הַבַּיִת וְהִסְגִּיר אֶת הַבַּיִת שֶׁבַעַת יָמִים". רואים שהכהן מסגיר את הבית למרות

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א שהוא כבר יצא החוצה והוא לא רואה את הנגע באותו רגע. אולי הנגע כבר התקטן? סימן שאנחנו סומכים על החזקה שהנגע נשאר באותו גודל ולא השתנה בזמן היציאה.

רב אחא בר יעקב הקשה על הלימוד הזה. אולי הכהן יצא בהליכה אחורנית ככה שהוא ראה את הנגע עד לרגע ההסגר, ולכן אין כאן הוכחה שסומכים על חזקה. **אב"י** ענה שתי תשובות:

1. יציאה אחורנית לא נחשבת "יציאה" כמו שהתורה ביקשה.
2. אם הנגע נמצא מאחורי הדלת, הכהן לא יוכל לראות אותו גם אם יצא אחורנית. ולכאורה לא פותחים חלון בדלת וגם לא מדליקים נר בשביל לראות נגע, כמו שלא רואים נגעים בבית אפל שאין בו חלונות.

רבא חלק על **אב"י** ואמר שיציאה אחורנית כן נחשבת יציאה, כמו שאנחנו מוצאים אצל כהן גדול ביום כיפור שיוצא מקודש הקודשים בהליכה אחורנית. וגם לגבי פתיחת חלון, זה כן אפשרי במקום שכבר ראינו שיש נגע.

אבל הגמרא מביאה ברייתא שלכאורה חולקת על **רב אחא בר יעקב** ואומרת שבדיעבד הכהן מסגיר את הבית אפילו אם הוא בכלל הלך לבית הפרטי שלו והוא לא רואה את הנגע בכלל. מכאן הוכחה שהתורה סומכת על הכלל של חזקה, ומניחים שהנגע נשאר כמו שהיה קודם. אבל הגמרא **אומרת שרב אחא בר יעקב** יסביר שהברייתא מדברת על מקרה שיש שורה של אנשים מהבית הנגוע אל בית הכהן, ככה שבזמן ההסגרה יש תקשורת בזמן אמת לומר לכהן שהנגע לא השתנה.

ולכן למסקנה השאלה לא נפתרה מהיכן המקור לסמוך על דין חזקה.